

BERGERWEG 114

Algemeen

Het pand Bergerweg 114, bekend als voormalige molenaarswoning, polderhuis en thans woonhuis vormt samen met nummer 110 en 112, respectievelijk het voormalige tolhuis en gemaalpand een beeldbepalend ensemble aan de Bergerweg te Alkmaar. Het gemaalpand bezit inmiddels eveneens een woonfunctie.

De panden liggen in de Bergermeer, die in 1564 droog gelegd werd in opdracht van de Heer van Bergen Hendrik van Brederode en waarvan het zuidelijke deel ten laste kwam van de Lamoraal van Egmond. Voor de drooglegging deden drie molens het werk: twee "Viaanse" en één op het Langherijm, welke al snel vervangen werd door de "Dikke Molen" die in 1922 is gesloopt. Hiervoor in de plaats kwam het elektrische gemaal uit 1922, dat de taak van de molen overnam.

Het huidige woonhuis Bergerweg 114 wordt in oorsprong als 18de eeuws of mogelijk eerder gedateerd *. Het pand staat bekend als de oorspronkelijke molenaarswoning behorende bij de "Dikke Molen" die hier van 1578 tot 1922 heeft gestaan. Het molenaarshuis van "Viaan" toont sterke overeenkomst met dit huis maar van beide woningen zijn geen bouwdata bekend. Het huidige woonhuis vervulde tevens de functie van polderhuis en bezat om die reden ook een bestuurskamer (niet meer als zodanig in gebruik).

Veranderingen en verbouwingen zijn doorgevoerd in opdracht van het waterschap het "Lange Rond" te Koog aan de Zaan.

Zo is het polderhuis in 1953 gedeeltelijk voorzien van een gewijzigde zijgevel (verandering 'veestalling'). Het ontwerp is van L.C. Smit en de werkzaamheden zijn uitgevoerd door de gebroeders Smit uit Alkmaar.

Bij een restauratie in 1977 wordt het huis gedeeltelijk veranderd en in 1978 in landelijke stijl voorzien van nieuwe raampartijen met (toegevoegde) luiken en een nieuwe voordeur. Tevens worden de houten geveltoppen groen geschilderd. De gevels zijn inmiddels grotendeels nieuw opgemetseld. Ook alle raampartijen zijn nieuw en merendeels voorzien van dubbel glas.

In 1980 wordt de aanbouw met lessenaardak rechts, bestaande uit een garage en een erachter gelegen bijkeuken met douche, gesloopt. Een nieuw gebouwde gedeelte wordt bij het woonhuis getrokken en gedekt door een insnijdend zadeldak waarvan de noklijn haaks op het oorspronkelijke bouwvolume loopt. Rechts naast het pand wordt een nieuwe vrijegelegen garage, welke tot de bescherming behoort, opgetrokken in dezelfde stijl als het woonhuis. Een voormalig kolenhok, schuur en schapenhok achter het polderhuis zijn inmiddels gesloopt. De panden en het gemaal bevonden zich tot 1972 op het grondgebied van de gemeente Bergen.

* Bergen een dorp vol monumenten, p. 34

Beschrijving

Op een T-vormig grondplan gebouwd woonhuis met één bouwlaag en een kapverdieping onder samengestelde zadeldaken, waarvan de noklijn van het woonhuis scheef op de weg loopt en die van de nieuwe uitbouw rechts haaks op het huis. De schuine dakvlakken zijn belegd met een rode oud Hollandse pan en bijbehorende holle vorsten op de nok. Rondom worden de zinken bakgoten ondersteund door naar voren gepunte gootklossen die in het boeiboord zijn bevestigd. De boeiing is aan de onderzijde afgewerkt met een profielrandje. Het dak telt twee schoorstenen één op de nok aan de voorzijde en één van later datum bovenin het rechter achterschild boven de dakkapel. De drie puntgevels zijn bekleed met aan de onderzijde getand afgewerkt verticaal beschot en de drie nokken zijn voorzien van een doorhangende houten makelaar met pijlpuntbeëindigingen. Eenvoudige rechte windveren in combinatie met waterborden dichten de schuine dakranden.

De gevels van het nieuwe gedeelte (1980-1981) zijn gepleisterd met een afwerkinglaag van bruinwitte grit, de overige gevels zijn opgetrokken in roodbruine handvormsteen (22 x 3,5/ 4 cm) in kruisverband met een brede witte platvolle voeg. Alle raampartijen rusten op rollagen en de kozijnen zijn zonder ontlastingswerk vlak in de gevel geplaatst. De ramen bezitten afgeronde weldorpels en zijn voorts voorzien van smalle houten lekdorpels.

De voorgevel (NO) bezit op de parterre een horizontale raamas bestaande uit twee 6-ruits schuifvensters met 3-ruits vaste bovendelen. De vensters worden aan weerszijde geflankeerd door rechthoekige opgeklampte paneelluiken. Omvat door de houten gevelbekleding bevinden zich in de top twee rechthoekige 6-ruits naar binnen draaiende vensters eveneens voorzien van paneelluiken.

De rechter zijgevel (NW) van het oorspronkelijke huis bestaat uit een blinde muur en haaks daarop aangesloten een bouwvolume met puntgevel en rechts hiervan het achterste deel van de zijgevel met 6-ruits raam en openslaande terrasdeuren. In het schuine dakvlak hier boven bevindt zich onderaan een 2-ruits dakkapel van later datum gedekt door een lessenaardak aan weerszijden uitgerust met verhoogde boeiboorden langs de schuine dakranden.

De nieuwe zij-uitbouw (NO en NW) is uitgevoerd met houten beschot en gepleisterde muren als eerder beschreven. De linker zijgevel bezit een terugwijkende houten hoekafwerking en is verder blind. De rechterzijgevel opgetrokken langs het terras bezit een samengesteld liggend raam gescheiden door één middenstijl. De beide ramen kunnen draaiend geopend worden. Op de kop bevindt zich op de parterre asymmetrisch naar rechts een houten opgeklampte latten toegangsdeur met een hardstenen dorpel met links van de deur een rechthoekig klein raampje in een breed kozijn. In de top omvat door de houten gevelbekleding bevinden zich naar binnen openslaande deuren voorzien van een variatie op een Frans balkonnetje (rondboog tuinhek) zonder vloer. De terrasoverkapping van het rechts gesitueerde terras is niet beschermd.

De achtergevel (ZW) is gelijk uitgevoerd als de voorzijde.

De linkerzijgevel (ZO) is asymmetrisch uitgevoerd met links twee schuifvensters met luiken als elders uitgevoerd en rechts de nieuwe voordeur boven een houten dorpel omvat door kozijnstijlen versierd met een kraal. Rechts naast de deur bevindt zich een dito schuifvenster met luiken.

De garage (1980) is op een rechthoekig grondplan gebouwd onder een zadeldak met de noklijn haaks op de weg. De schuine dakvlakken eindigen onderaan boven overstekende blokgoten die ondersteund worden door op het boeiboord aangebrachte dunne consoleklossen. De schuine dakvlakken zijn belegd met een rode Hollandse pan. De toppen zijn evenals het woonhuis bekleed met overkragend aan de onderzijde getand afgewerkt verticaal beschot. Windveren, waterborden en makelaars zijn eveneens gelijk uitgevoerd. Het gebouw is opgetrokken op een rode baksteenonderbouw in halfsteens verband met een platvolle voeg waarboven tussen houten trapeziumvormige hoekstijlen ruw bewerkte gepotdekselde delen zijn aangebracht.

De voor- (ZO) en achterzijde (NW) bezitten dubbele opgeklampte lattendeuren boven, midden en onder afgehangen aan duimgehengen. Aan de achterzijde is in het houten beschot een rechthoekig raam aangebracht met geprofileerde onder- en boven lekdorpels (het raam ontbreekt op het ontwerp). De hemelwaterafvoer op de rechterhoek is omsloten met een houten bekisting.

De zijgevel links (ZW) bezit een horizontale raamas van drie liggende 6-ruits ramen die direct onder de overstek zijn geplaatst. Geheel rechts bevindt zich een opgeklampte lattendeur.

De gevel rechts (NO) is inmiddels van een aanbouw (niet beschermd) voorzien en bezit op iedere zijde een raam uitgevoerd als eerder genoemd in de andere zijgevel.

Motivering

Het vrijgelegen pand Bergerweg 114 met garage is samen met Bergerweg 112 en 114 onderdeel van een beeldbepalend ensemble gelegen aan de Bergerweg te Alkmaar en bezit als zodanig bijzondere stedenbouwkundige waarde.

In samenhang met de omgeving is deze voormalige molenaarswoning, ondanks verbouwingen, tevens van algemeen belang als architectuur- en cultuurhistorische waarde als mooi historisch voorbeeld van een in landelijke stijl gebouwde 18de eeuwse woning voorheen gelegen in de gemeente Bergen.

Het pand is terzijde van de Bergerweg links in het landschap gelegen.